Sakari Karvonen

5.11.2022

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuus 8.11.2022

Viite: Hallituksen esitys laeiksi väliaikaisesta sähkötuesta ja tuloverolain 92 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien hallituksen esitystä laeiksi väliaikaisesta sähkötuesta ja tuloverolain 92 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Energiaköyhyys tavanomaisessa mielessä on Suomessa ollut perinteisesti varsin vähäistä. Energiaköyhyyttä mitataan EU:ssa neljän osoittimen avulla: maksamattomat energialaskut, absoluuttisesti vähäinen energian käyttö, energiamenojen suuri osuus käytettävissä olevista tuloista ja kykenemättömyys lämmittää asuntoa riittävästi. Energiaköyhyyden muodoista ja taustatekijöistä Suomessa on kuitenkin niukasti tietoa saatavilla. Venäjän Ukrainaan kohdistamat sotatoimet ovat muuttaneet energian hintaa huomattavasti ja sen seurauksena kohonneet energiakustannukset altistavat Suomessakin mitä ilmeisimmin yhä useamman myös energiaköyhyydelle.

Oikeudenmukaisen vihreän siirtymän toteuttaminen Suomessa edellyttää, että energiatuet kohdistuvat sinne, missä energiaköyhyys on todellinen riski. Ei tulisi omaksua käytäntöjä tai tukia, jotka eivät kannusta säästämään energiaa. Tästä yleisperiaatteesta voidaan joustaa kaikkein pienituloisimpien kohdalla, sillä toimeentulon ollessa kovin niukka on syytä olettaa, että sähkön hinnan noustessa joudutaan tinkimään muista menoista tai kohtuuttomasti lämmityksestä.

Asunnon lämpötilan laskusta johtuva viileys ei välttämättä altista terveyshaitoille, mutta pysyvä kylmässä oleskeleminen on myös sinällään aito terveysriski. Kroonisia kylmälle altistumiseen liittyviä sairauksia potee ainakin 1,5 miljoonaa suomalaista. Näistä tyypillisiä kansansairauksia ovat verenpainetauti, sepelvaltimotauti, astma ja keuhkoahtaumatauti ja myös useiden tuki- ja liikuntaelinsairauksien oireet vaikeutuvat kylmässä ympäristössä oleskelun myötä. Kylmäoireita esiintyy myös henkilöillä, joilla ei ole diagnosoitu sairauksia. Kylmyyteen on Suomessakin arvioitu liittyvän vuosittain 2000–3000 ylimääräistä kuolemaa. Suurin osa kuolleisuudesta tapahtuu yli 65-vuotiaille, mutta joukossa on työikäisiäkin. Kuolleisuuden ja muiden kylmästä aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisemiseksi energiaköyhyyden vastaiset toimet ovat perusteltuja.

Lain Nykytilan arvioinnissa viitataan toimeentulotukeen sähkömenojen tukemiseksi. Mikäli sähkötuki sidotaan toimeentulotuen saantiin, saattaa osattomaksi jäädä pienituloisia, joiden keskuudessa energiaköyhyyden riski on korkea. Eläkeläisissä on niitäkin, jotka sinnittelevät pienen eläkkeen turvin pyrkien välttämään toimeentulo- tai asumistuen hakemista. Vaikka toimeentulotuen ns. alikäyttö lienee vähentynyt perustoimeentulotuen hakemisen siirryttyä Kelaan, myös työikäisten joukossa saattaa olla heitä, jotka esimerkiksi periaatteellisista syistä jättävät hakematta tukea. Näitä ihmisiä ei toimentulotukeen sidottu sähkötuki tavoittaisi.

Sakari Karvonen

5.11.2022

Tuleva talvi edellyttää ymmärrettävästi ratkaisuja, joilla akuutin energiakriisin seurauksia voidaan hallita. Tässä mielessä tammi-huhtikuulle ajoittuva tuki on mielekäs. Energiatukien kokonaisuudessa on kuitenkin kyse myös toimista, joilla voitaisiin luoda mahdollisuuksia pitkäjänteisemmän vihreän siirtymän edistämiseksi. Pienitulosten osalta tarvitaan toimia, joilla voitaisiin parantaa pienituloisten mahdollisuuksia siirtyä ekologisiin energiamuotoihin.

Yhteenvetona, THL pitää myönteisenä energian hinnannoususta aiheutuvien tukimuotojen kohdentamista kaikkein pienituloisimmille. Mikäli tuki suunnataan sitoen se toimeentulo- ja asumistukeen on kuitenkin olemassa riski, että tuki ei tavoita kaikkia pienituloisimmista. Lyhytaikainen, muutaman kuukauden mittainen järjestely on perusteltu akuutin energiakriisin ratkaisemiseksi. Pitkäjänteisemmin olisi haettava ratkaisuja, jotka edistävät oikeudenmukaista vihreää siirtymää.

Pääjohtaja Markku Tervahauta

Johtaja Mika Salminen